

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ח

פרשת וארא

א. תורה תמימה

פרק ו', פסוק ל':

ויאמר משה הן אני ערל שפתים (ו' ל')
לכאורה, אין מובן לטענה זו, כי הלא השאלה מן מניעת כח הדבור כבר
נפתרה, שאמר לו ה', שילוח אליו אהרן והוא ידבר (פ' שמות, ד' ט"ו),
ולמה חזר עתה להזכיר ענין זה.

ואפשר לומר, משום דבפסוק הקודם כתיב וידבר ה' אל משה דבר אל
פרעה את כל אשר אני דובר אליך, ולא כמו שכתוב מקודם בענין זה,
וידבר ה' אל משה ואל אהרן — חשב משה שנוטלה שליחות זו מאהרן
וחזרה אליו, שהוא לבדו ידבר, ולכן עורר מחדש חסרונו מכח הדבור, וחשב,
כי על ידי הערה זו ישמע דעת ה' בזה, כאשר כן ה' באמת, שקיים דברו
בדבר אהרן, כמו שאמר ואהרן אחיך ידבר אל פרעה (פסוק הסמוך, ב').

ויאמר משה הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה (ו' ל')
ראה מה שכתבנו במאמר הקודם בטעם הדבר שהחזיר טענה זו אשר כבר
נפתרה מאת ה' (למעלה פ' שמות, ד' ט"ו).

וגם י"ל, דבחזרת דברים אלה כיון לכונה אחרת, כי לכאורה ה' לן
לתלות סבת סירובו בכובד דבורו אל פרעה, ולומר, איך אדבר אל פרעה,
ולא במניעת שמיעת פרעה, יען כי לשמוע, כלומר, לקבל דברים אפשר גם
מכבד פה, אם רק הדברים בכלל ראויים להשמע ולהתקבל מצד טעמם
ואיכותם, ולא בתכונת מבטאם, וה' לן לומר איך אדבר.

אך הבאור הוא, כי מבואר במ"ר ריש קהלת שהנביא עמוס ה' עמוס
בלשונו, מעין כבד פה, ולכן לא האמינו השומעים בנבואתו ולא רצו גם
לשמוע מה שידבר, באמרם, היתכן שיניח ה' את כל בריותיו השלמים וישלח
דבריו ע"י קטוע לשון.

וזהו שטען משה, הן אני ערל שפתים ואיך יקבל פרעה את דברי,
כי לא יאמין כלל בשליחותי מאת ה', כי יאמר, האם לא מצא ה' איש בצחות
לשון לשלוח דבריו אליו.

פירוט

1. מה קושי מוצא פרשניו בתחילת הקטע הראשון?
2. מה מצנהו?
3. מהו הקושי שפרשניו מוצא בקטע השני?
4. מה תשובתו כאן?
5. איך צ"ל הנביא עמוס נכנס לכאן?

* * *

ב. באור יש"ד .
פרק ג' פסוק א' :

ז (א) נתתיך אלהים לפרעה. כמלאכי ה' שהם גבורי כח עושי דברו ובמלותו ישנו את טבעי הדברים ואין דבר עומד בפניהם, כן תהיה אתה לפרעה כאחד מנבי האלהים, כמלאך ה' לבאות, את אשר תאמר יהיה, תלו מופתים ושנויים בשמים ובארץ וכל מוסדות תבל יאמרו לך הנו כי אני הלכשתך עוז והדר ובזרועי תמכתך: ואחרון אחיך יהיה נביאך. הנביא הוא הבא בסוד ה' ויודע את דרכיו בדרך פלא וכאן ענינו כמו שאמר למעלה הוא יהיה לך לפה, כלומר שיגיד שליחותי לפרעה: (ב) אתה תדבר. לאהרן והוא ישמיע הדברים לפרעה: ואחרון אחיך ידבר אז פרעה. כלל פה, כי בכל פעם שבא משה לפני פרעה בא גם אהרן עמו, ואף שלא נזכר בפרט בכל מקום, כי סמך הכתוב על כלל זה: ושלח. ענינו שישלח:

אלות

1. על איזה קושי מנסה פרשנו להתמודד בקטע הראשון?
2. איך פרשנו אמין את ההבדל בין תפקידו של משה לצומת זה של אהרן?
3. פרשנו קובצ כאן את סדר הופעת משה לפני פרעה, למה זה חשוב לו להסביר?

* * *

ג. כלי יקר .

פרק ז' פסוק ב' :

[ב] וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אָנֹכִי ה'. אֵלָיו מֵיָתֵר לְגַמְרִי, כִּי כָבֵד הַזְכִּיר שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. וְנִרְאֶה לִי עַל דֶּרֶךְ שְׁאֲמָרוּ בְּנֵי"ל (עֵינַי פְּסִיקְתָּא זוּטְרַתִּי, רַאב"ע, סְפֹרְנוּ שְׁמוֹת בִּי) שֶׁלְכֶךָ נִקְרָא "מֹשֶׁה" וְלֹא 'מֹשֵׁי' מִפְּנֵים, לְפִי שֶׁמֹּשֶׁה לְשׁוֹן הָיָה, וְרוּחַ ה' דָּבַר בְּבֵת פְּרַעֲה לְקִרְוֹתוֹ מֹשֶׁה לְשׁוֹן מֹשֶׁה וּמוֹשֶׁף, כִּי הוּא הַמוֹשֶׁף אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הַגְּלוּת מִן הַפְּנִים הַיְדִידוּנִים. וְאֵלּוּ הָיָה מֹשֶׁה בּוֹדֵק בְּשֵׁמוֹ הָיָה נוֹדֵעַ לוֹ בְּאֶמֶת כִּי עַל יְדוֹ יִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא הָיָה קוֹרָא תִּגְרָא לֵאמֹר: "לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי", "לְמָה הִרְעַתְּ וּגו'". אֵךְ מֵצֵד אֶחָד יֵשׁ לְלַמֵּד זְכוּת עַל מֹשֶׁה שֶׁבִּדְק בְּמַהוּת עֲצָמוֹ

אלות

1. התוכף למנות ולהסביר - צפ"י פרשנו - את הקשיים שפרשנו מוצא כאן?
2. מהי תשובתו לכלל זה?
3. היש לך הסבר שונה לקריאתו, משה, דוקא?

* * *

ד. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן .

פרק ט' פסוקים ז', ח', יב' :

(ז) והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויִקְבֵד לָב פְּרַעֲה. אֵךְ-עַל-פִּי שְׁהִיָּה זֶה פְּלֵא מְבֹאֵר, בְּלִתִּי מְתִיחַס בְּשׁוּם פְּנִים זוֹלָתִי לְאֵל יִתְבָּרֵךְ, כִּי אֵין מִי שְׁיֻכַּל לְהִבְטִיחַ בְּחַיִּים זוֹלָתוֹ .

(ח) לְעֵינַי פְּרַעֲה .2. לְמַעַן יִרְאֶה שְׁלֹא הִיָּתָה מִכָּה מְסַבֶּבֶת מִעֲפּוּשׁ בְּלַחוֹת מֵצֵד הָאָוִיר אוֹ הַמַּעֲרָכָת, אֲשֶׁר מֵהֶם תִּבּוּא לְפַעְמִים מִכַּת מְדִינָה טְבָעִית.
(יב) וַיִּחַזַּק ה'. כִּי לֹא הָיָה סוֹבֵל זֶה בְּלִי סִפְקָא, כְּעִנְיָן בְּאִיּוֹב "וְגַע אֶל עֲצָמוֹ וְאֵל בְּשָׂרוֹ" 3 (איוב ב, ה).

(ודלא כשיטת הרמב"ן ח, טו דגם מכת כינים היתה לעיני פרעה).

יב

2א. אלא היה משלח את העם עקב הלחץ שיפחד מעוד מכות שיבואו עליו, ולא בבחירתו החופשית מיראת ה', כפי שרצה השי"ת (כמבואר על ידי רבינו גם לעיל ז, ג, וגם להלן פסוק טז). 3. "אם לא אל פניך יברכך" (סוף הפסוק). כלומר, אין האדם מסוגל לעמוד בייסורים אלה המגיעים אליו ("עצמו") ואף חודרים "אל בשרו" - מן קל אל הכבד. והרי גם באיוב יסוריו היו "בשחין רע מכף רגלו ועד קדקדו".

1. רבינו מסביר מה טעם גם כאן ל"ויכבד"

(ולא ויחזק). על זה עונה על פי דבריו דעיי' ח, יא עיי"ש שהמושג "ויכבד" מופיע כשיש סיבה להתאמצות מיוחדת מסיבות שונות לא לקבל את דבר ה', וכאן הסיבה המיוחדת היתה 'שזה היה פלא מבואר' וכו'.

2. וקשה לרבינו דבענין המכות שלא התרו בו, לא היה כל ענין שידע עליהן מראש, ולכן בכינים באמת כתוב שאהרן הכהן וכו' ולא מוזכר לפניו או לעיני פרעה, וכן בחושך. ולכן קשה לו מדוע כאן היה צורך שמעשה המכה (אמנם בלא התראה) ייעשה לעיני פרעה.

אלות

1. מהי הדרך של "אלה אמוארי"?
2. מה היה כאן כל כך גורם שאין ניתן להכחישו?
3. מה קשה לו בפסוק ח' ומה הסברו?
4. למה נאמר כאן "ויחזק" ולא "ויכבד"?
5. איך צנין איוב שייק לכאן?

* * *

ה. אור החיים.

פרק ט' פסוקים לא, לד':

יתלה פי אין שליטת אלהי ישראל בכל הוזה וזה יגיד חס ושלום השתוף ואין שליטה בכל וזה היה לו מקום להכביר לבו, ולזה אמר משה ידעתי פי טרם תיראון, וטעמו פי הפשטה וגו' והחטה וגו' לא נכו ועשה ה' פלא זה לחזק לב פרעה כאשר דבר ואני אחזק וגו':

לד) ויבא פרעה כי חדל וגו'. פי' שלא עמד בתשובתו שאמר ה' הצדיק וגו' אפי' זמן מעט אלא תכף ומיד ויסף לחטא פי' הוסיף על הקודם פי' אלו לא היה אלא שעור הראשון לא היה מספיק להחזיק בישראל אחרי ראותו פלא הכבד אלא שהוסיף על גדר רשעו שהיה בו והכביר לבו ולב עבדיו:

לא) והפשטה וגו'. צריך לדעת למה סדר ענין זה קדם גמר ענין תפלתו של משה שהבטיח בצאתי את העיר וגו' היה לו לגמר אמר כי עשה משה פן ויצא מאת פרעה והתפלל וגו' ואחר כך יודיענו את אשר עשה הכבד.

ואורי' שיתפנו להסמיק ענין זה לאמרו טרם תיראון את ה' לרמוז הסבה אשר סבבה אותם לחזק לבם ואמר והפשטה וגו' ואמרו ז"ל במדרש תנחומא וזה לשונם כי אפילת פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו ע"כ, והנה פראות פרעה כי לא שלטה מפת הכבד בחטה וכסמת שלא כפי הטבע פאומרם פלאי פלאות נעשו להם הוא לא יתלה פי' ה' הפליא אלא

אלות:

1. מהי בדיוק אלתו של פרענו בתחילת דבריו?
2. פרענו מסביר קושי תחבירי-סנני בהצעת רציון, מהי תשובתו לקושי המוזכר?
3. איך הפלא האלתי טביע חזק את לב פרעה?
4. איך פרענו מבין את פסוק לד'?

* * *